

Nøring

Kyknur

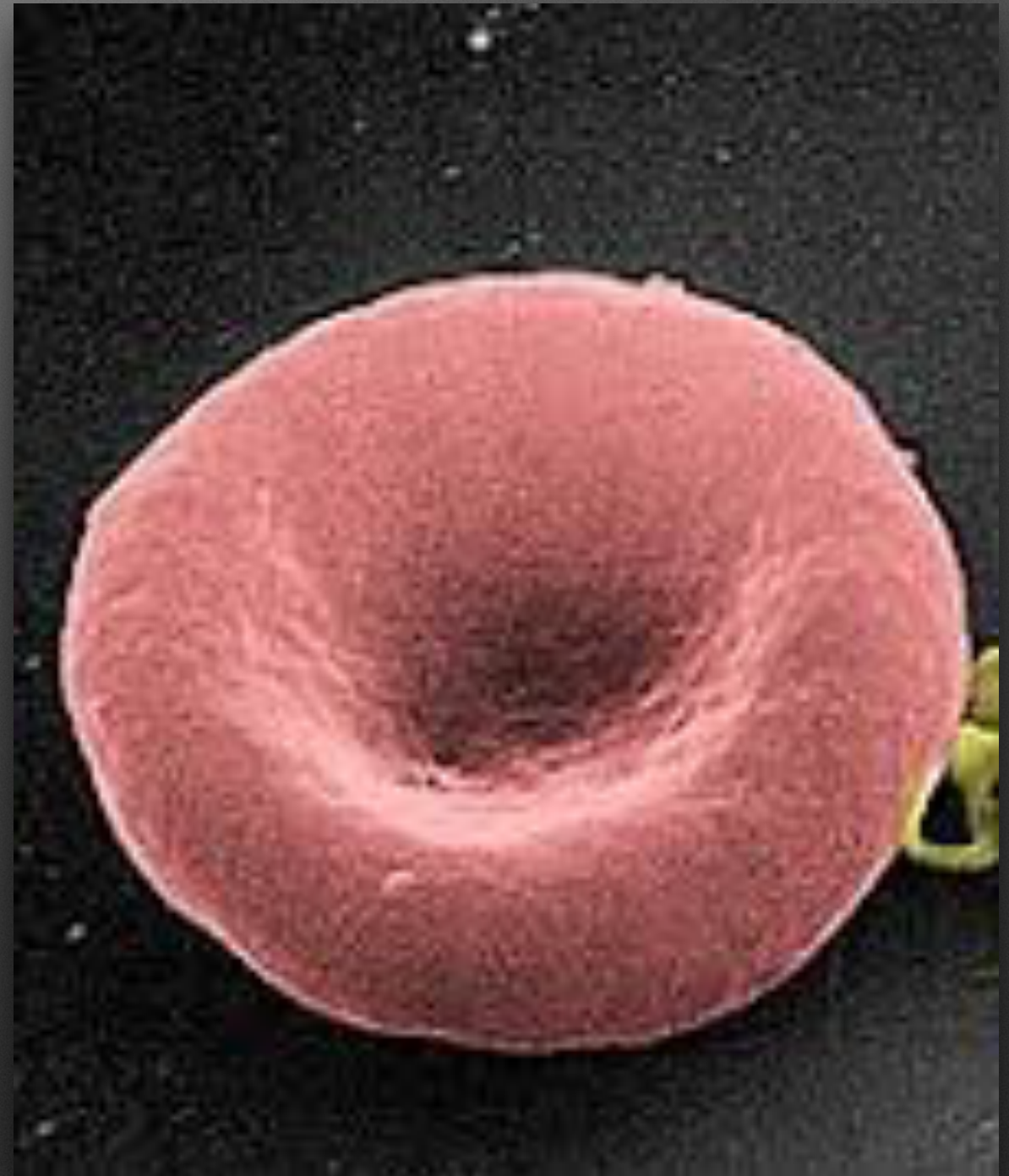
- *"Allar livandi verur eru gjørdar úr kyknum"*
- *"Allar kyknur eru úrslitið av einum kyknubýti"*
- Ein kykna etur, rørir seg, nøríst, samskiftir, veksur og doyr. Akkurát sum vit menniskju.
- Ein kykna er minsti luturin sum vit við vissu kunnu siga er livandi.
- Bakteriur og blágrønalgur eru bara ein kykna við kyknuhinna og í summum førum við kyknuveggið rundan um kyknuhinnuna.

Ókynjað nöring

- Inni í kyknuslíminum eru eggjahvítaevni og arvastrongur. Hesar kyknur nevna vit kjarnaloysingar.
- Hesir kjarnaloysingar og einkyknuverur nørast ókynjað og tær flestu teirra fara í tvey.
- Hjá gersoppum, ið eru einkyknuverur, verður eitt petti av móðurkyknuni skilt frá. Hetta nevnist kyknusnidran. Plantur og dýr kunnu eisini nørast á hendan hátt. (Hvalspyggja)

Ókynjað nœring

- Moyggjarføðing er, tá ið plantur og summi dýr fáa avkom úr ógitnum eggji, dømi um hetta eru hagasólja og dafniur (krabbadjór).
- Kvenndafniur fáa einans kvennavkom um vári og allir ungarnir eru klonar av móðir síni tvs. eggjið er ikki gitið frammanundan.
- Tá vakstrarumstøðurnar versna um heystið, fær dafniumóðurin kalldafniur. Hendan kynjaða nœringin ger, at tað gitna eggjið er harført og kann liva allan veturin.

Kynjað nœring

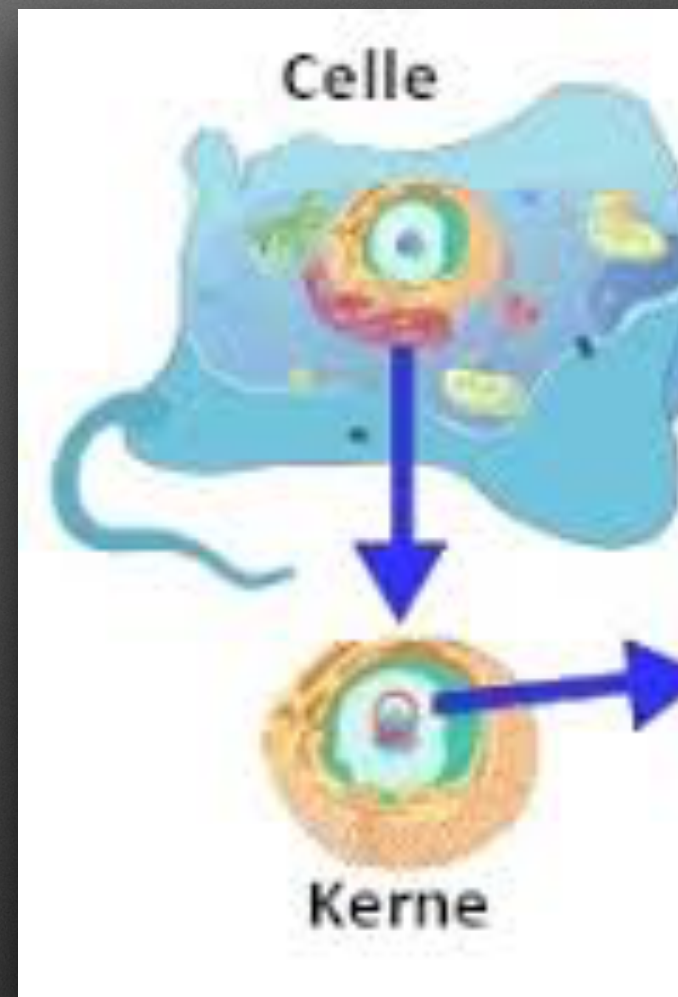
- Menniskju kunnu bara nœra seg kynjað. Og tað er grundarsteinurin undir lívmenningini.
- Tað skulu tvey ting til fyri at kynjað nœring skal eydnast og tað er kynskyknubýti (egg og sákyknur) (meiosa)) og gitnaður.
- Eyðkennið fyri kynjaðari nœring er at ílegurnar verða blandaðar.
- Tá ið kynskyknur blíva til, blandast kromosomini frá pápa og frá mammu tilvildarlíga. Arvafeingið blívur blandað av nýggjum.
- Hvørjir eru fyrimunirnir við ókynjaðari og kynjaðari nœring ?

Orð og hugtøk

- Kyknukjarni: kjarnin á eini kyknu
- Kyknuhinna: er rundan um kyknuna, og er gjørd úr fitievnum og eggjahvítaevnum
- Kyknuslím: her eru eggjahvítaevni og arvastromur
- Ribosom: likam í kyknuslíminum, har eggjahvítaevnini verða gjørd

Orð og hugtøk

- Mitosa: vakstrarbýti. Kykna býtir seg sundur og arvaeginleikarnir býta seg eisini sundur.
- Meiosa: kynskyknubýti. Kyknur fara sundur soleiðis at talið á kromosomum verður býtt í helvt. Soleiðis blíva sáð og eggkyknur til.
- Kynskromosom: Hesi kromosom gera av hvat kyn ein lívvera er. Dreingir hava kynskromosomini X og Y og gentur hava X og X.
- Kromosom: likam við arvaeginleikum í kyknukjarna hjá livandi verum, ið myndast (og fer saman í pør), tá ið kyknan býtir seg sundur
- Kromatid: helvtin av einum kromosomi, sum býtir seg sundur í vøkstrinum

Orð og hugtøk

- Arvastrongur: Tilfar í kyknukjarna, sum er gjørt úr DNA
- DNA: Styttting fyri DeoxyriboNucleid Acid, tað er kjarnasýran, ið arvastrongurin er gjørdur úr. 4 mýl, ið nevast A (adenin), T (thymin), G (guanin) og C (cytosin).
- mRNA: einkult stringjað avrit av DNA, ið verður flutt úr kjarnarnum
- tRNA: lítið petti av RNA, ið týðir arvakotuna til amonosýrur í eggjahvítaevni
- Aminosýra: lívrunnin sýra, ið er ein partur av eggjahvítaevni
- Insulin: Hormon, ið gerst í brisnum og virkar á sukurevnaskiftið í kroppinum
- Hemoglobin: Eggjahvítaevni í reyðum blóðkroppum, sum bindur oxygen og flytur tað runt í kroppinum

Orð og hugtøk

- Ílega: petti av arvastronginum, ið er uppskriftin upp á ein ávísan eginleika. Rað av bókstavum í DNA, ið er uppskrift upp á júst eitt eggjahvítaevni
- Samsæta: annar parturin av einum ílegupari
- Gitnaður: samanrenning av arvaeginleikum. Sáð og egg.

